DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA

Az ismertetés napja: 2005. szeptember 6. [1]

I – Bevezetés

1. Azon szerencsétlenséghez való jogi hozzáállás, amelyet a túlzott eladósodás jelent, különösen az akár szakmai, akár kereskedelmi tevékenységgel foglalkozó magánszemélyek eladósodása, már nagyon messze esik attól a patetikus formától, ahogyan Honoré de Balzac mesterien leírta César Birotteau szenvedéseit, mikor hitelezőivel kellett szembe néznie; [2] a regénybeli szereplő, méltóságától, jogaitól és attól a hatalmas vagyontól megfosztva, amelyet jegyzője, Roguin hagyott rá, állhatatosságának köszönhetően végül is talpra áll, és tartozásait sorra kifizeti, ami már abban a korban is szokatlan eljárásnak számított.

2. Birotteau úr kivételes becsületességét nem a „bêtise de la vertu" példájának kell tekinteni, amint azt alkotója írta 1833-ban, a mű első vázlatában, mivel – bár ez valamennyi hitelező számára kockázatot jelent –, gazdasági (a kereskedelmi forgalom biztonsága) és jogi (*pacta sunt servanda*) okokból ajánlatos olyan jogszabályi keretet létrehozni, amely biztosítja a hitelek visszafizetését, európai szinten is.

3. A Bundesgerichtshof (Németország) előzetes döntéshozatalra irányuló kérelme pontosan ebbe a közösségi jogi környezetbe illeszkedik. A német legfelső bíróság azt kéri a Bíróságtól, hogy határozza meg, hogy a bíróság joghatóságát mennyiben befolyásolja az a tény, hogy a fizetésképtelenségi eljárás megindítására irányuló kérelem benyújtását követően az adós másik tagállam területére helyezi át fő érdekeltségeinek központját. Konkrétan arra vár választ, hogy az a bíróság, amelyhez a kérelmet benyújtották, továbbra is rendelkezik-e joghatósággal az eljárás megindítására.

4. Az alapeljárás tényállása a fizetésképtelenségi eljárásról szóló, 2000. május 29-i

1 – Eredeti nyelv: spanyol.

2 – H. de Balzac: „Histoire de la grandeur et de la décadence de César Birotteau, marchand parfumeur, adjoint au maire du deuxième arrondissement de Paris, chevalier de la légion d'honneur, etc." (az első kiadás 1838-ban jelent meg, *César Birotteau* címen, zsebkönyvként), Garnier Flammarion, Paris, 1995, különösen a XVI. fejezet, 353. és az azt követő oldalak.

1346/2000/EK tanácsi rendelet [3] hatálybalépését megelőzően következett be, amely rendelet a bíróságok joghatóságát szabályozza a csőd- és a fizetés felfüggesztésére irányuló eljárások tekintetében, és e rendelet alkalmazhatósága bizonyos ellentmondásokhoz is vezetett, amelyeket szintén meg kell vizsgálni.

II – Jogi háttér

5. Ez az első alkalom, hogy a Bíróságnak a hivatkozott rendelet értelmezésére irányuló kérdésre kell válaszolnia, ezért előzetes jelleggel, a válasz megértésének megkönnyítése érdekében, meg kell vizsgálni e rendelet alapvető vonásait. Rövid történeti ismertető után a rendelet tartalmi összefoglalója következik, figyelemmel a rendelet elérendő célkitűzéseire.

A – *Történeti fejlődés*

6. A fizetésképtelenségi eljárások szabályozásának története a közösségi jogban bizonyos „kafkai" színezetet ölt magára, nem időbeli elhúzódása, hanem azon mutáció miatt, amelyet a megegyezés tervezete szenvedett el, és amely lényeges hatást gyakorolt fejlődésére, amely hasonló Gregor Samsa [4] metamorfózisához.

7. Annak ötlete, hogy a Közösségben szabályozni kell a fizetésképtelenségi eljárásokat, az EK-Szerződés 220. cikkéből (jelenleg EK 293. cikk) ered, amely felhatalmazza a tagállamokat, hogy – amennyiben szükségesnek ítélik – tárgyalásokat folytassanak egymással, hogy állampolgáraik javára biztosítsák, többek között, a bírósági határozatok és a választottbírósági határozatok kölcsönös elismerésére és végrehajtására vonatkozó alakiságok egyszerűsítését.

8. E rendelkezés első gyümölcse a közismert, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i Brüsszeli Egyezmény volt [5] (a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény).

3 – HL L 160., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 191. o.

4 – Azonban Franz Kafkának (aki a Prágai Egyetem jogi doktora) *Az átváltozás* című, 1912-ben írt, 1916-ban kiadott könyvében a főhős sorsa tragikus, mivel csótánnyá változva a legteljesebb magányban hal meg, miután elhatározza, hogy nem vesz magához táplálékot. F. Kafka: *Die Verwandlung*, Marjorie L. Hoover kiadása, W. W. Norton & Company Inc, New York, 1960, 57. és következő oldalak.

5 – HL 1972. L 299, 32. o., módosítás: a Dán Királyság, Írország, valamint az Egyesült Királyság és Észak-Írország csatlakozásáról szóló, 1978. október 9-i megállapodás (HL L 304., 1. o. és – módosított szöveg – 77. o.; a Görög Köztársaság csatlakozásáról szóló, 1982. október 25-i megállapodás (HL L 388., 1. o.;), a Spanyol Királyság és a Portugál Királyság csatlakozásáról szóló 1989. május 26-i megállapodás (HL L 285., 1. o.); valamint az Osztrák Köztársaság, a Finn Köztársaság és a Svéd Királyság csatlakozásáról szóló, 1996. november 29-i megállapodás (HL 1997. C 15., 1. o.). E jogszabályt jelenleg a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.) tartalmazza.

9. Kétségtelen, hogy a Brüsszeli Egyezmény 1. cikkének (2) bekezdése kizárja alkalmazási köréből „a csődeljárást, a kényszeregyezséget és a hasonló eljárásokat", amiért is e területet a tagállamok között a jövőben megkötendő egyezmény szabályozza. Mindennek ellenére egy szakértőkből álló bizottság két tervezetet készített 1963 és 1980 között; az második, az egység és az egyetemesség elvén alapuló tervezet [6] tekintetében a Közösség Tanácsa egyik csoportjának véleményét kérték, de egyetértés hiányában a munkálatokat 1985-ben felfüggesztették. [7]

10. Rá kell mutatni, hogy – még közösségi szabályozás előtt – a tagállamok kétoldalú egyezmények formájában már elindították a csőddel kapcsolatos döntések kölcsönös elismerésének és végrehajtásának folyamatát; ezen egyezményeket a rendelet 44. cikkének (1) bekezdése sorolja fel. E cikk értelmében e jogi aktus a hivatkozott egyezmények helyébe lép.

11. A Közösség területén kívül is történtek kezdeményezések, különösen az Európai Tanács keretében, amelyek az 1990-ben Isztambulban aláírhatóvá vált „a csőd egyes nemzetközi szempontjairól szóló európai egyezmény"-ben csúcsosodtak ki. Ugyanakkor a 1346/2000 rendelet hatálybalépésével ratifikációja kétségessé vált. Az egyezmény legfontosabb jellemzője az volt, hogy nagyobb rugalmasságot vezetett be a fent említett elvek alkalmazásában. [8]

12. Hatása érezhető volt a hivatkozott rendelet kidolgozási folyamatának későbbi fejlődésében, mert az 1985. évi egyezmény komplexitásának megmentése érdekében nemzeti szakértők *ad hoc* csoportja véglegesítette a – Brüsszelben 1995. november 23-án elfogadott – „Fizetésképtelenségi eljárásokról szóló egyezmény" szövegét, amely kevésbé merev megközelítést és egyszerűbb megoldásokat alkalmazott. [9]

13. Közvetlen közösségi elődjétől eltérően ez utóbbi egyezmény a rendszert az egyetemesség elve körül építette ki, korlátozva annak lehetőségét, hogy más országokban egy vagy több másodlagos eljárást lehessen indítani, de hatályát az érintett területekre korlátozta. [10]

14. Mivel a tizenöt tagállam nem csatlakozott, a hivatkozott egyezmény elkerülhetetlenül elbukott, de lehetővé tette, hogy akárcsak

6 – Az „egység elvén" a Közösség egész területén egységes eljárást kell érteni, míg az „egyetemlegesség elve" az eljárásnak az adós valamennyi aktívumára való kiterjesztését jelenti, bárhol találhatók is ezek.

7 – Virgós/Schmit-jelentés a fizetésképtelenségi eljárásokra vonatkozó egyezményről (a továbbiakban: Virgós/Schmit-jelentés), in: Virgós Soriano, M. és Garcimartín Alférez, F. J., *Comentario al Reglamento Europeo de Insolvencia*, Civitas, Madrid, 2003, 3. pont.

8 – Virgós/Schmit-jelentés, 4. pont.

9 – Virgós/Schmit jelentés, 5. pont.

10 – Ugyanott.

egy báb, az egyezmény metamorfózison menjen keresztül, amely tartalmának megváltoztatása nélkül átalakította jogi természetét, amely elveszítette nemzetközi egyezmény jellegét, hogy az EK 249. cikk szerinti rendeletté alakuljon át.

15. A Finnország és Németország által a metamorfózishoz adott impulzus az Amszterdami Szerződés értelmében „közösségiesített" EK 61. cikk c) pontjának (korábban EK 73 I. cikk) és az EK 67. cikk (1) bekezdésének (korábban 73 O. cikk) ígéretes lombozatában fejlődött ki, amelynek egyébként egyik legfőbb vívmányát jelenti. [11]

16. Az egyezmény végül megszabadult attól a csúszó-mászó sorstól, amelyre korábbi, szerződésállapota ítélte, új lényege révén olyan kecses könnyedségre tett szert, amely biztosítja a vele egynemű társainak lényegi, közvetlen alkalmazhatóságát.

B – *Tartalmának és vonatkozó rendelkezéseinek vázlata*

17. Az 1346/2000 rendelet preambulumbekezdéseiből kitűnik, hogy a belső piac megfelelő működése a fizetésképtelenség területén három fő elemet kíván meg: elsősorban a fizetésképtelen adósok vagyonával kapcsolatos intézkedések összehangolását szabályozó közösségi jogi aktust; [12] másodsorban a több államra kiterjedő fizetésképtelenségi eljárások tényleges érvényesülését; [13] végül pedig az ún. „forum shopping" elkerülését; a forum shopping arra ösztönzi a feleket, hogy kedvezőbb jogi helyzet elérése érdekében a vagyonukat vagy a bírósági eljárást egyik tagállamból a másikba helyezzék. [14]

18. A rendelet nem írja elő a fizetésképtelenségi eljárások egységes és általános szabályozását, hanem csak az alkalmazandó jogot, a megindításához szükséges nemzetközi joghatóságot és ezeknek a többi tagállamban való elismerését.

19. A rendelet a tárgyi hatályra (1. cikk), a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározására (3. cikk), valamint az egyes, különleges esetekre alkalmazandó jogra (4–15. cikk) vonatkozó, általános rendelkezéseket tartalmazó fejezettel kezdődik. [15]

11 – Wiedemann, T., „Visa, Asyl, Einwanderung", in: Schwarze, J. (Coord.), *EU-Kommentar*, Baden-Baden, 2000, 842. o.

12 – (3) preambulumbekezdés.

13 – (2) preambulumbekezdés.

14 – (4) preambulumbekezdés.

15 – Az e rendelkezés által érintett jogterületek: harmadik személyek dologi jogai (5. cikk); beszámítás (6. cikk); tulajdonjog fenntartása (7. cikk); az ingatlantulajdonra vonatkozó szerződések (8. cikk); fizetési rendszerek és pénzügyi piacok (9. cikk); munkaszerződések (10. cikk); a nyilvántartás-köteles jogokra gyakorolt hatások (11. cikk); közösségi szabadalmak és védjegyek (12. cikk); harmadik személy vevő védelme (14. cikk); a fizetésképtelenségi eljárások hatása a folyamatban lévő peres eljárásokra (15. cikk).

20. Ugyanez a fejezet bizonyos, az előzetes döntéshozatalra terjesztett kérdésre adandó válasz szempontjából igen fontos meghatározásokat is tartalmaz, különösen a 2. cikk e) és f) pontjában, amelyek értelmében:

„[...]

e) a »határozat« a fizetésképtelenségi eljárás megindítása vagy a felszámoló kijelölése vonatkozásában az ilyen eljárás megindítására vagy a felszámoló kijelölésére felhatalmazott valamely bíróság határozata;

f) »az eljárás megindításának időpontja« az az időpont, amikor az eljárást megindító határozat hatályba lép, függetlenül attól, hogy végleges határozatról van-e szó".

21. A rendszer sarokköve a 3. cikk (1) bekezdésének első mondatában található, amely a fizetésképtelenségi eljárás megindítására vonatkozó hatáskörrel azon tagállam bíróságait ruházza fel, amelynek területén az adós fő érdekeltségei találhatók.

22. Az előterjesztett kérdés, valamint a rendelet alkalmazhatóságával kapcsolatban felmerült kétségek tekintetében a 4. cikk (1) és (2) bekezdése is releváns, amelyek előírják, hogy az eljárásra és hatásaira annak a tagállamnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén az ilyen eljárást megindítják.

23. Hasonlóan lényegesek a II. fejezetnek az eljárás többi tagállamban történő elismeréséről szóló rendelkezései. A 16. cikk (1) bekezdése határozza meg ezt az elvet, úgy rendelkezve, hogy valamely tagállam bírósága által hozott fizetésképtelenségi eljárást megindító határozatokat az összes többi tagállam attól kezdve ismeri el, amikor az az eljárást megindító államban hatályossá válik. E fejezet tartalmaz néhány, a felszámoló hatáskörére vonatkozó rendelkezést, valamint egy mentességi záradékot, amely lehetővé teszi a 16. cikkben foglalt kedvezmény elutasítását, ha az eljárás megindítása ellentétes a közrenddel. [16]

24. Az előzetes döntéshozatali eljárás szempontjából kevésbé lényeges III. és IV. fejezet [17] a más tagállamokban meghatározott körülmények esetén indított másodlagos eljárásokról. illetve a hitelezők tájékoztatásáról és megfelelőnek ítélt követeléseik bejelentésének jogáról szól.

16 – Az 1346/2000 rendelet 26. cikke.

17 – Az 1346/2000 rendelet 27–38. cikke, illetve 39–42. cikke.

25. A 38. cikk így szabályozza a biztosítási intézkedéseket:

„Ha a tagállamnak a 3. cikk (1) bekezdése alapján illetékes bírósága ideiglenes felszámolót nevez ki az adós vagyontárgyai megóvásának biztosítására, ennek az ideiglenes gondnoknak jogában áll a fizetésképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelem és az eljárás megindítását elrendelő határozat közötti időszakra, az adós egy másik tagállamban elhelyezett bármely vagyontárgyának a megmentése és megóvása érdekében, az adott állam jogszabályaiban előírtaknak megfelelő intézkedéseket kérni."

26. Végül, az V. fejezet az átmeneti és záró rendelkezéseket tartalmazza. [18] A Bundesgerichtshof által előterjesztett kérdés tekintetében a 43. cikk első mondata előírja, hogy a rendelet rendelkezéseit csak a rendelet hatálybalépését követően megindított fizetésképtelenségi eljárásokra kell alkalmazni, amely időpont a 47. cikk értelmében 2002. május 31.

III – Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

27. Susanne Staubitz-Schreiber telekommunikációs készülékek és tartozékok kereskedelmével foglalkozó egyéni vállalkozást működtetett Wülfrathban (Németország). 2001. december 6-án az Amstgericht-Insolvenzgericht Wuppertaltól (Németország) fizetésképtelenségi eljárás megindítását kérte a vagyonára vonatkozóan.

28. A felszámolás alá kerülő vagyont alkotó eszközök zárlata azonban eredménytelen volt a vagyontárgyak és a vagyoni értékű jogok hiányának okán, és a kérelmet befogadó bíróság 2002. április 10-i végzésével megtagadta a kért eljárás megindítását.

29. A 2002. április 1-je óta Spanyolországban lakóhellyel rendelkező, ott élni és dolgozni kívánó adós e végzés megsemmisítésére irányuló fellebbezést nyújtott be, így jött létre a vonatkozó peres eljárás.

30. 2002. augusztus 14-i végzésével a másodfokú bíróság elutasította a fellebbezést, azzal az indokkal, hogy az eredeti kérelem elfogadhatatlan volt, mivel S. Staubitz-Schreiber átköltözésével az 1346/2000 rendelet 3. cikkének (1) bekezdése alapján a per lefolytatására vonatkozó joghatóság Spanyolországba került át.

31. Az ez utóbbi határozat ellen benyújtott fellebbezésében az alapeljárás felperese azt

18 – 43–47. cikk.

kéri a Bundesgerichtshoftól, hogy semmisítse meg a határozatot, és új döntéshozatalra utalja vissza az ügyet a másodfokú bírósághoz.

32. Mivel e rendelkezés értelmezése nem tűnt egyértelműnek, a Bundesgerichtshof felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal végett az alábbi kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„Továbbra is azon tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal a fizetésképtelenségi eljárás megindítására, amelyhez az említett eljárás megindítása iránti kérelmet benyújtották, abban az esetben, ha fő érdekeltségeinek központját az adós a kérelem benyújtását követően, de az eljárás megindítása előtt valamely másik tagállam területére helyezi át, vagy ennek a tagállamnak a bírósága rendelkezik majd joghatósággal?"

IV – A Bíróság előtti eljárás

33. A Bíróság alapokmányának 20. cikkében rögzített határidőn belül az Európai Közösségek Bizottsága, valamint a német és a holland kormány nyújtott be írásbeli észrevételeket.

34. Tárgyalás megtartására nem került sor, mivel az előzetes döntéshozatali eljárás felei nem terjesztettek elő erre irányuló kérelmet.

IV – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés elemzése

A – *Előzetes kérdés: a rendelet alkalmazhatósága az alapeljárásban*

35. Úgy a fizetésképtelenségi eljárás megindítására irányuló kérelem, mint a kérelemnek a vonatkozó bíróság által a felszámolás alá kerülő vagyontömeg elégtelensége okán történt elutasítása a rendelet hatálybalépését megelőzően történt, így kétségek merültek fel, hogy a rendelet alkalmazható-e az eljárásban. Ezért nem haszontalan, ha néhány megjegyzést teszünk ezzel kapcsolatban.

36. A kérdést előterjesztő bíróság nem nyilatkozott közvetlenül e tekintetben, az előzetes döntéshozatalra utaló végzés 2. pontjában csak a kérdés rövid elemzésére szorítkozott, és az igenlő válasz felé hajlott.

37. A Bundesgerichtshof részéről az eljárás megindítására irányuló kérelem elutasítása nem jelent egyet az eljárás megindításával,

következésképpen a csődre vonatkozó nemzeti jognak megfelelően az eljárás nem indult meg a rendelet hatálybalépése előtt.

38. A német kormány osztja felsőbíróságának ezen álláspontját. Megállapítja, hogy S. Staubitz-Schreiber fellebbezésének benyújtásával az eljárás 2002. május 31-ig függőben volt. Mivel a fellebbező nemcsak a kérelmét elutasító határozat megsemmisítését kérte, hanem rá nézve kedvező döntést is, a német kormány úgy ítéli meg, hogy mivel a kérelem a rendelet hatálybalépése után is élt, az alapügyet e közösségi szabályozás alapján kell megoldani.

39. A Bizottság az 1346/2000 rendelet 43. cikkéből arra következtet, hogy a rendelet alkalmazhatósága az eljárás megindításának időpontjától függ, az azon esetben alkalmazandó átmeneti rendelkezések szükségessége nélkül, amikor a kérelmet már benyújtották, de az eljárás még nem indult meg. Véleménye szerint e rendelkezések hiánya megerősíti azt az álláspontot, miszerint ezek az esetek kivétel nélkül a rendelet hatálya alá tartoznak.

40. A jelen ügyet illetően a Bizottság emlékeztet arra, hogy 2002. május 31-én sem Németországban, sem más tagállamban nem fogadtak el semmilyen, az eljárást megindító végzést, következésképpen a megoldást a rendeletben kell keresni.

41. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK 234. cikk szerinti eljárás az együttműködés eszközét jelenti a Bíróság és a nemzeti bíróságok között, [19] és ez az együttműködés a hatáskörök tiszteletben tartását követeli meg. Az együttműködés keretében az ügyben eljáró, az alapügy tényeit egyedül közvetlenül ismerő és a meghozandó döntésért felelős nemzeti bíróság a legalkalmasabb arra, hogy az ügy sajátosságaira tekintettel megítélje, hogy ítéletének meghozatalához szükség van-e előzetes döntéshozatalra, valamint hogy a Bíróság elé terjesztett kérdések relevánsak-e. [20] A Bíróságnak pedig az a feladata, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak a jogvita megoldása tekintetében hasznos választ adjon. [21]

42. Tekintve, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló végzés az 1346/2000 rendelet 43. cikkének első mondatára hivatkozik, valamint arra, hogy az alapügy megoldása ennek alkalmazhatóságától függ, e tekintetben is meg kell vizsgálni a fent hivatkozott rendelkezést. [22]

43. A 43. cikk első mondata a rendelet alkalmazhatóságát attól teszi függővé, hogy

19 – A C-343/90. sz. Lourenço Dias-ügyben 1992. július 16-án hozott ítélet (EBHT 1992., I-4673. o) 14. pontja és a C-314/01. sz., Siemens és ARGE Telekom ügyben 2004. március 18-án hozott ítélet (EBHT 2004., I-2549. o.) 33. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

20 – A Lourenço Dias ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 15. pontja; a C-390/99. sz., Canal Satélite Digital ügyben 2002. január 22-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-607. o.) 18. pontja; a Siemens és ARGE Telekom ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 34. pontja; a C-247/02. sz. Sintesi-ügyben 2004. október 7-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-9215. o.) 22. pontja.

21 – A C-88/99. sz., Roquettes Frères ügyben 2000. november 28-án hozott ítélet (EBHT 2000., I-10465. o.) 18. pontja és a C-469/00. sz. Ravil-ügyben 2003. május 20-án hozott ítélet (EBHT 2003., I-5053. o.) 27. pontja.

22 – A Bíróság ugyanezt a módszert követte a C-285/01. sz. Burbaud-ügyben 2003. szeptember 9-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-8219. o.) 94. pontjában.

az eljárás a rendelet hatálybalépése után indult-e, mivel ezzel egyszersmind rögzíti a visszaható hatály tilalmának elvét. [23]

44. A rendelet 2. cikkének e) és f) pontja különbséget tesz a fizetésképtelenségi eljárást megindító „határozat" és „az eljárás megindításának időpontja" között, a két meghatározás említése pedig azt jelenti, hogy nem történhetnek azonos időben.

45. Az első a csődeljárás során alakszerűen elfogadott jogi aktust jelenti, míg az f) pont arra az időpontra utal, amikor a határozat, függetlenül attól, hogy „végleges"-e, joghatásokat keletkeztet.

46. A rendelet 4. cikke értelmében az eljárásra és hatásaira annak a tagállamnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén az eljárást megindítják.

47. Az bizonyos, amint azt a német kormány is állítja, hogy az alapeljárásban nem született e tekintetben pozitív határozat, tehát ennek „hatásai" sem voltak. Következésképpen arra lehet gondolni, hogy az eljárás még nem indult meg a hivatkozott rendelet hatálybalépésének időpontjában, ami pedig meghatározza alkalmazhatóságát.

48. Kétségtelen, hogy fellebbezésében S. Staubitz-Schreiber nemcsak az elutasító határozat megsemmisítését kérte, hanem rá nézve kedvező döntés meghozatalát is, következésképpen a nemzeti bíróság feladata annak megvizsgálása, hogy az eljárás a német jognak megfelelően megindult-e a szóban forgó jogszabály értelmében, és – az esetleges visszaható hatályra tekintettel – meg kell állapítania, hogy ez 2002. május 31. előtt történt-e.

49. Ez a megoldás egyébként megfelel az 1346/2000 rendelet szövegének és szellemének is, amely a hatályos nemzeti jogra utal. [24]

B – *Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről*

50. A német kormány szerint az 1346/2000 rendelet 3. cikke, amikor hatáskörrel ruházza fel a fizetésképtelenségi eljárás megindítására a tagállamok bíróságait azon a területen, ahol az adós fő érdekeltségei találhatók, kizárólag a nemzetközi joghatóság meghatározásához

23 – Virgós Soriano, M. és Garcimartín Alférez, F. J., id. mű 37. o.

24 – A 2. cikk f) pontja és a 4. cikk.

szükséges feltételeket rögzíti. Mivel e rendelkezés nem tartalmaz semmiféle utalást arra, hogy e feltételeknek mikor kell teljesülniük, és arra sem, hogy milyen körülmények miatt változik meg a joghatósággal rendelkező bíróság, a német kormány a teleologikus értelmezést tartja szükségesnek.

51. A német kormány azt állítja, hogy a rendelet egyik elsődleges célja [25] a *forum shopping* elkerülése, ez azt kívánja megelőzni, hogy az adós a számára kedvezőbb nemzeti jogot válassza. Az adós fő érdekeltségeinek központjára történő utalás azon a vélelmen alapszik, hogy hitelezőinek nagy többsége itt található, valamint a pergazdaságosságon, mivel ha az eljárás megindítására irányuló kérelem nem lenne a joghatóság meghatározásának fő momentuma, bizonyítási nehézségek merülnének fel, és ebből eredően késedelmek fordulnának elő. Másfelől a hitelezőknek biztosan kell tudniuk, hogy hol található az adós fő érdekeltségeinek központja, hogy e tekintetben ne kelljen kutatásokat végezniük.

52. Végül a német kormány rámutat, hogy az eljárás egyetemessége lehetővé teszi, hogy a bíróság által kinevezett felszámoló, további eljárások megindítása nélkül, azon egyéb államokban is gyakorolhassa feladatát, ahol az adós vagyonnal rendelkezik.

53. A holland kormány osztja a német kormány véleményét, és megállapítja, hogy az a bíróság, amelyhez az eljárás megindítása iránti kérelmet benyújtották, akkor is joghatósággal rendelkező marad a kérelem elfogadása tekintetében, ha az adós időközben másik tagállamba helyezte át fő érdekeltségeinek központját. A holland kormány rámutat, hogy az 1346/2000 rendelet 38. cikke szerinti biztosítási intézkedések meghozatalának lehetősége megerősíti ezt a véleményt, mivel e rendelkezésben, akárcsak a 3. cikkben, a joghatóság a kérelem benyújtásának időpontjában fennálló körülményektől függ, tehát, más szóval, az adós kivonhatja magát a biztosítási intézkedések alól, ha tetszése szerint megváltoztatja fő érdekeltségei központjának helyét (*forum shopping*).

54. Mindenesetre a holland kormány finomítja álláspontját, és elismeri, hogy bizonyos esetekben, gyakorlati okokból, a rendelet rendszere lehetővé teszi, hogy a kérelemmel foglalkozó bíróság felfüggessze vagy elutasítsa azt, ha az a meggyőződése alakult ki, hogy az eljárást ott kell megindítani, ahová a felperes költözött.

55. A Bizottság is hajlik arra, hogy az alapeljárás körülményei között azon bíróságnak tulajdonítsa a joghatóságot, amelyhez a kérelmet benyújtották. Azt állítja, hogy a hivatkozott 3. cikk nyelvtani, történeti és teleologikus értelmezése is ezt erősíti meg.

25 – A német kormány a rendelet (4) preambulumbekezdésére utal.

56. Véleménye szerint, bár a *perpetuatio fori* elve orvosolja a *forum shopping* okozta hátrányokat, e stratégia alkalmazása nem egyszerű, mivel a különböző nemzeti csődjogszabályok előnyeinek és hátrányainak elmélyült ismeretét feltételezi, valamint azt, hogy az adós más tagállamba akarja helyezni a fő érdekeltségének központját.

a) Az adós fő érdekeltségeinek központja

57. A Bizottság nagyobb jelentőséget tulajdonít annak az érvelésnek, miszerint a fentebb hivatkozott elv mind a hitelezők, mind a bíróságok számára lehetővé teszi a szükséges jogbiztonság elérését. Az előbbiek, legalább részben, ki tudják számítani az adósuk fizetésképtelensége esetén felmerülő kockázatokat, és tudhatják, hogy az alkalmazandó jog nem fog megváltozni a kérelem benyújtása után, a bíróságoknak pedig nem kell folyamatosan vizsgálniuk joghatóságukat, a kereset nyilvántartásba vételétől az eljárás megnyitásának engedélyezéséig.

58. Előzetes döntéshozatalra utaló végzésével a Bundesgerichtshof arra vár választ, hogy az a bíróság, amelyhez az eljárás megindítása iránti kérelmet benyújtották, joghatósággal rendelkezik-e a fizetésképtelenség megállapítására akkor, ha időközben az adós másik tagállam területére helyezi át a fő érdekeltségeinek központját.

59. Az 1346/2000 rendelet 3. cikke a joghatóságot ahhoz a helyhez köti, ahol „az adós fő érdekeltségeinek központja" található, Különösen fontos tehát egyrészt e fogalom, másrészt a releváns időpont meghatározása.

60. Bevezetésképpen hangsúlyozni kell a kifejezés közösségi jogi autonóm fogalom jellegét, amely egységes, a nemzeti jogrendektől független jelentést kölcsönöz neki; [26] következésképpen az egységes meghatározás az egész Közösség számára kötelező. [27]

61. A 3. cikk (1) bekezdésének második mondata *iuris tantum* vélelmet állít fel a társaságok és a jogi személyek vonatkozásában: a központot a társasági székhellyel azonosítja. S. Staubitz-Schreiber jogvitájában

26 – Virgós Soriano, M. és Garcimartín Alférez, F. J., id. mű, 45. o.

27 – A C-284/03. sz., Temco Europe ügyben 2004. november 18-án hozott ítélet (EBHT 2004., I-11235. o.) 16. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; a Brüsszeli Egyezmény vonatkozásában, a jelen kérdés témájához közelebb: a C-295/95. sz. Farell-ügyben 1997. március 20-án hozott ítélet (EBHT 1997., I-1683. o.) 12. és 13. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat, valamint a C-266/01. sz., Préservatrice Foncière TIARD ügyben 2003. május 15-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-4867. o.) 20. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

ugyanakkor természetes személyről van szó, aki a kereskedelemben végzett tevékenységet, társasági forma nélkül.

62. Az 1346/2000 rendelet semmit nem ír elő erre az esetre. A (13) preambulumbekezdés azt sugallja, hogy a vitatott meghatározás arra a helyre utal, ahol az adós érdekeltségei ügyvitelével rendszeresen foglalkozik, és ez harmadik személy részéről megállapítható. Ily módon a kereskedelemmel foglalkozó személy érdekeltségei központjának *szakmai* székhelyét kell tekinteni, az egyéb természetes személyek érdekeltségei központjának pedig szokásos tartózkodási helyüket. [28]

63. Meg kell továbbá jegyezni, hogy annak lehetősége, hogy a fő eljárással párhuzamosan másodlagos eljárásokat is lehessen indítani más tagállamokban, a rendelet (17) preambulumbekezdése értelmében attól függ, hogy az adós rendelkezik-e telephellyel, ám a másodlagos eljárások hatása, a 27. cikk értelmében, az adósnak ennek a másik tagállam területén lévő vagyontárgyaira korlátozódik.

64. A fenti megállapításokból az következik, hogy létezik valamilyen kapcsolat az adós szakmai vagyona és az eljárás helye között, ami jobb biztosítékot jelent a hitelezők számára, mivel lehetővé teszi a fizetésképtelenség esetén felmerülő jogi kockázatok kiszámítását. [29] Ezen okból a jogelmélet szerint a valamely tagállamban lakó szakember (például egyéni vállalkozó vagy kereskedő) esetében, aki másik tagállamban található központból irányítja tevékenységét, a joghatósággal rendelkező bíróság ezen utóbbi tagállam bírósága, feltéve, hogy a fizetésképtelenségi eljárás a szakmai tevékenységhez kapcsolódik. [30]

65. Továbbá a rendelet 2. cikkének h) pontja szerinti „telephely" fogalma [31] kizárja, hogy az eszközök puszta jelenléte megfelelő alapnak minősüljön csődeljárás megindításához. [32]

66. Tekintettel arra, hogy kevés idő telt el az eljárás megindítása iránti kérelem benyújtása és S. Staubitz-Schreiber Spanyolországba költözése között, az alapügyben valószínűtlennek tűnik, hogy vagyona ebben az országban elegendő mértékű volt ahhoz, hogy azt a fent hivatkozott értelemben „telephelynek" lehessen minősíteni.

28 – Virgós/Schmit-jelentés, 75. pont.

29 – Ua.

30 – Moss, G., Fletcher, I. és Isaacs, S., „The EC regulation on insolvency proceedings: a commentary and annotated guide", *Oxford University Press*, Oxford, 2002, 169. o.

31 – E rendelkezés értelmében: „a »telephely« bármely olyan működési hely, ahol az adós nem átmeneti jellegű gazdasági tevékenységet folytat emberi erőforrással és termékekkel".

32 – Virgós/Schmit-jelentés, 70. pont.

67. Következésképpen az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adandó válasznak abba az irányba kell mutatnia, hogy az adós fő érdekei központjának a rendelkezésére álló adatok alapján történő meghatározása tekintetében a joghatóságot az eredeti bíróságnak kell tulajdonítani, és nem kell vizsgálni, hogy e bíróság kimondhatja-e, hogy nem rendelkezik joghatósággal, vagy nemzeti jogának megfelelően elutasíthatja-e a kérelmet, amint azt a holland kormány állítja, mivel a kérdést előterjesztő bíróság e tekintetben nem nyilatkozott.

b) A fő érdekek központja meghatározásának időpontja

68. A Bizottság rámutat, hogy az 1346/2000 rendelet 3. cikke (1) bekezdésének első mondata nem az adós fő érdekeltségei központja meghatározásának vonatkozásában utal az „az eljárás megindításának időpontjára", mivel e kifejezés – emlékezzünk rá –, amelynek meghatározása a 2. cikkben található, többször is úgy szerepel, mint alkalmazási feltétel. [33] Ez legalább valamilyen támpontot jelent a közösségi jogalkotó számára a tekintetben, hogy a fő érdekek központja nem e körülménytől függ, bár egyéb alternatívát nem kínál e tekintetben.

33 – Az 1346/2000 rendelet 5. cikke és 7. cikkének (1) és (2) bekezdése.

69. Két súlyos érv szól a mellett, hogy e meghatározásnak az eljárás megindítására irányuló kérelem benyújtásával egy időben kell történnie. Az első a *forum shopping* elkerülésének kinyilvánított céljára vonatkozik, a másik pedig a biztosítási intézkedések elfogadása iránti kérelemmel megkeresett bíróság joghatóságára.

i) A *forum shopping* ellen

70. Nem haszontalan néhány rövid megjegyzést fűzni e fogalomhoz, mivel a jogászok általában pejoratív jelentést tulajdonítanak ezen angolszász kifejezésnek.

71. Ha a *forum shopping* azt jelenti, hogy a felperes a kérelmei tekintetében kedvezőbb nemzetközi bírósági joghatóságot keresi, [34] nem kétséges, hogy a nemzetközi magánjog eltérő rendszereinek jogi egysége hiányában e jelenséget természetes és nem kifogásolható következménynek kell tekinteni. [35]

34 – Checa Martínez, M., „Fundamentos y límites del forum shopping: modelos europeo y angloamericano", *Revista di diritto internazionale privato e processuale*, 1998, 3. sz., 521. o.

35 – Juenger, F. K., „What's wrong with forum shopping?", *Sidney Law Review*, 1994, 5. és következő oldalak, különösen a 12. és 13. oldal.

72. Ily módon a jogvita oda helyeződik, ahol lényegi és eljárási okokból kedvezőbb helyzetbe kerülhet. A *forum shopping* csak a perbeli lehetőségek optimalizálását jelenti, és az egymással versenyző bírósági joghatóságok eredménye, amelyben nincs semmi jogellenes. [36]

73. Ugyanakkor ha ez a gyakorlat indokolatlan egyenlőséget kelt valamely jogvitában a felek saját érdekeinek védelme tekintetében, már elítélendő, és megszüntetése jogszerű jogszabályi célkitűzést képez.

74. A közösségi jogalkotó ebben az értelemben értette ezt a csőd- és hasonló jellegű eljárások esetében, mivel a rendelet fentebb hivatkozott (4) preambulumbekezdése kinyilvánítja az olyan körülményeket elkerülésére irányuló szándékot, amelyek arra ösztönzik a feleket, hogy kedvezőbb jogi helyzet elérése érdekében a vagyonukat vagy a bírósági eljárást egyik tagállamból a másikba helyezzék, zárójelben hozzátéve a „forum shopping" kifejezést.

75. Márpedig az 1346/2000 rendelet ezen alapelve értelmét veszítené, ha az adós fő érdekeltségeinek központját az eljárás megindítása iránti kérelem benyújtása és a fizetésképtelenség kezdetének megállítása között más tagállamba helyezné át. Ez az értelmezés ellentétes a több államra kiterjedő vonatkozású fizetésképtelenségi eljárások hatékony lefolytatásával, amely (2) preambulumbekezdése értelmében a rendelet célja, mivel arra kötelezné a hiteleződet, hogy arra a helyre kövessék az adóst, ahol többékevésbé állandó jelleggel megtelepedni szándékozik, megfosztva így a hiteleződet a szükséges jogbiztonságtól.

76. Továbbá, amint arra a Bizottság is hivatkozik észrevételeiben, e magatartás azzal járna, hogy hivatalból meg kellene vizsgálni minden egyes bíróság joghatóságát, amelyhez az adós fordul, [37] ez viszont összeegyeztethetetlen a gondos igazságszolgáltatás elvével.

77. Mindenesetre, az alapeljárás tényállása nem illeszkedik a *forum shopping* keretébe, mivel S. Staubitz-Schreiber éppen azon bíróság joghatóságának megállapítását kéri, amelynél benyújtotta a fizetésképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelmét. Cselekedetének oka a német csődjog egyik sajátosságával, az úgynevezett „Restschuldbefreiung"-gal magyarázható, amelynek értelmében az adós megszabadul a felszámolás

36 – Siehr, K., „Forum shopping im internationalen Rechsverkehr", *ZfRV*, 1984, 133. és következő oldalak; Schack, H., „Internationales Zivilverfahrensrecht", 2. kiadás, München, 1996, 86. és 87. o.

37 – Virgós/Schmit-jelentés, 79. pont.

eredményéből ki nem fizetett tartozásoktól; [38] ez a jogintézmény ismeretlen a többi európai nemzeti jogrendszerben. [39]

különösen akkor, ha beavatkozása megköveteli, hogy teljesüljenek a másodlagos eljárás megindításának feltételei, vagyis hogy az adós rendelkezik-e telephellyel e más tagállamokban. [41] Bár ennek általános gyakorlati jelentősége van, a jelen ügyben eltérő a helyzet, ezért nem szükséges megvizsgálni.

ii) A biztosítási intézkedések elrendelésének joghatósága

78. Amint arra korábban is utaltam, az 1346/2000 rendelet 38. cikke felhatalmazza az ideiglenes felszámolót, hogy a fizetésképtelenségi eljárás megindítása iránti kérelem és az eljárás megindítását elrendelő határozat közötti időszakra, az adós másik tagállamban elhelyezett bármely vagyontárgyának a megmentése és megóvása érdekében, az adott állam jogszabályaiban előírtaknak megfelelő intézkedéseket kérjen. A (16) preambulumbekezdés a fizetésképtelenségi eljárás hatékonysága érdekében hangsúlyozza az ilyen jellegű határozatok fontosságát.

80. Ezzel szemben hangsúlyozni kell azon joghatóságok fontosságát, amelyekkel a hivatkozott rendelet 38. cikke ruházza fel az ideiglenes felszámolót. E rendelkezés megfogalmazásából következik e felhatalmazás kiterjedtsége, mivel a felszámoló „bármely vagyontárgy [...] megmentése és megóvása érdekében [...] intézkedéseket" kérhet.

79. E rendelkezés arra irányul, hogy az eljárás megindítása előtt megkönnyítse a vagyontömeg érintetlenségének biztosításához szükséges intézkedések meghozatalát. [40] A jogelmélet vitatja e felszámoló más országokban történő beavatkozásának feltételeit,

81. Az a tény, hogy ezeket az intézkedéseket, ugyanezen cikk értelmében, azon állam nemzeti jogának megfelelően kell hozni, ahol alkalmazásra kerülnek, megerősíti az intézkedések elismerését, amely, a 25. cikk (1) bekezdésének első albekezdése értelmében szinte automatikus, és megerősíti a közösségi jogalkotónak a több államra kiterjedő vonatkozású fizetésképtelenségi eljárások meggyorsítására irányuló, a (2) preambulumbekezdésben kinyilvánított akaratát.

38 – Valójában több, mint szoros értelemben vett megszabadulás: a felszámolás után ki nem fizetett tartozások végrehajtásának felfüggesztéséről van szó, amelynek az e jogintézmény alkalmazását követő hat évben tanúsított megfelelő magatartás a feltétele. Pape, G. és Uhlenbruck, W., „Insolvenzrecht", München, 2002, 689. és következő oldalak.

39 – Hogy a spanyol jog ezt nem ismeri, arra kifejezetten utal Carrasco Pereira, A., „¿Por qué quiebran los consumidores?", in *Actualidad jurídica Aranzadi*, XV. évfolyam, 669. sz., 2005. május 14., 3. o.

40 – Duursma-Kepplinger, H.-C., Duursma, D. és Chalupsky, E., „Europäische Insolvenzverordnung – Kommentar", Wien, 2002, 558. o.; Moss, G., Fletcher, I. és Isaacs, S., id. mű, 228. o.

41 – Ezen elmélet alátámasztására: Virgós/Schmit-jelentés 262. pont; Duursma-Kepplinger, H.-C., Duursma, D. és Chalupsky, E., id. mű, 560. o. Ezen elmélettel szemben: Moss, G., Fletcher, I. és Isaacs, S., id. mű, 229. o., akik szerint az ideiglenes felszámoló egyszerű javak tekintetében is gyakorolhatja joghatóságát anélkül, hogy e javak az 1346/2000 rendelet szerinti telephelynek minősülnének.

82. E körülményekre figyelemmel, ha jogszerűnek tartanánk az adós fő érdekei központjának az eljárás megindítása iránti kérelem benyújtása és a fizetésképtelenségi eljárás megindítása közötti időszakban történt áthelyezését, a rendelet rendszerének alapjait ásnánk alá, ami végső soron oda vezetne, hogy – plasztikusan kifejezve – a hitelezők és a bíróságok megállás nélkül üldöznék az adósokat a csődeljárás megindítása iránti kérelmek és a fő érdekek központjának áthelyezései alkotta ördögi körben, és soha nem érnék el céljukat; e sors sokkal inkább a bolygó hollandi legendáját idézi, mint a fizetésképtelenségi eljárásokról szóló rendelet komoly alkalmazását.

83. A fenti megállapításokból következik, hogy az adós fő érdekeltségei központjának az eljárás megindítása iránti kérelem benyújtása és a fizetésképtelenségi eljárás megindítása közötti időszakban történő áthelyezése nem módosítja azon bíróság joghatóságát, amelyhez e kérelmet a csőd elbírálása céljából benyújtották.

V – Végkövetkeztetések

84. A fenti megállapításokra figyelemmel azt indítványozom, hogy a Bíróság az alábbi értelemben válaszoljon a Bundesgerichtshof (Németország) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre:

„Annak a tagállamnak a bírósága rendelkezik joghatósággal a fizetésképtelenségi eljárás megindítására, amelyhez az eljárás megindítása iránti kérelmet benyújtották, még akkor is, ha az adós a kérelem benyújtását követően, de az eljárás megindítása előtt fő érdekeltségeinek központját másik tagállam területére helyezi át."